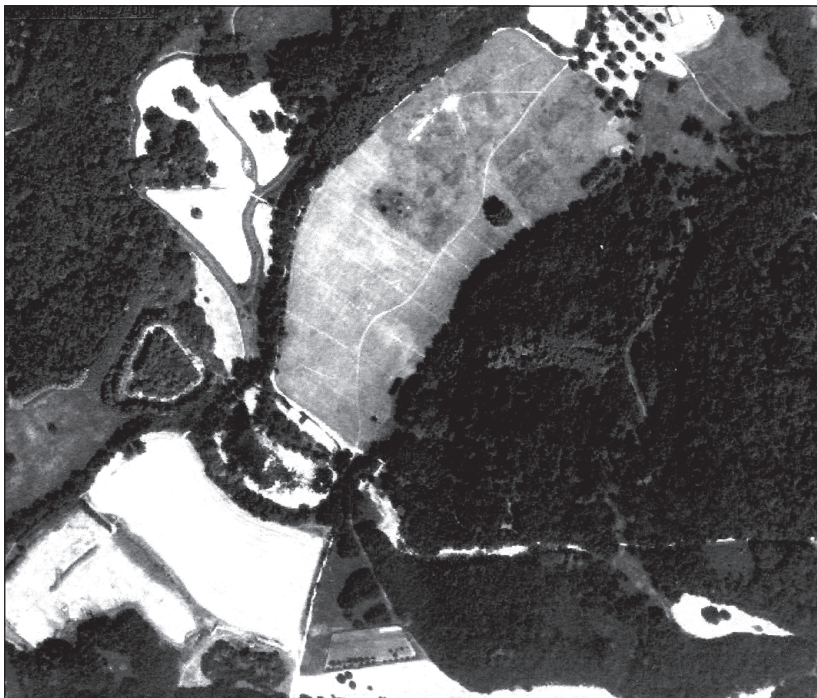

Obr. 1 Letecký snímek velkomoravského hradistě Břeclav-Pohansko (Macháček 2002). ■ Aerial photograph of the Great Moravia hillfort Břeclav-Pohansko (Macháček 2002). ■ Flugaufnahme der grossmährischen Burgstätte Břeclav-Pohansko (Macháček 2002). ■

Projekt – Muzeum v přírodě Pohansko u Břeclavi

Petr Dvořák, Evženie Klanicová Městské muzeum a galerie, Břeclav

Odborné archeologické veřejnosti není třeba blíže představovat velkomoravské hradisko a jeho dlouholetý archeologický výzkum. Na základě těchto úspěšných výzkumů (jak terénních, tak teoretických) začali pracovníci nově založeného Městského muzea a galerie Břeclav před několika lety uvažovat o způsobu jejich prezentace nejširší veřejnosti. Je jisté, že tištěné

i mluvené slovo nemá takovou účinnost jako autentické stavby a odborné vědní demonstrační akce. Stejně tak „kamenná muzea“ jsou navštěvovány jen malým okruhem zájemců o historii. Proto jsme se v roce 2001 rozhodli pro vybudování muzea v přírodě, které bude dokumentovat a prezentovat vývoj tohoto pozoruhodného přírodního (**obr. 5**) a historického areálu (**obr. 1**).

V letech 1995 – 98 proběhla stavební rekonstrukce empírového loveckého zámku, v červenci 1998 byla otevřena nová archeologická expozice a konečně v roce 2000 byla vybudována část naučné stezky. V návaznosti na tyto akce byl v roce 2001 připraven projekt muzea v přírodě, jehož první etapa realizace (rekonstrukce svatyně, pohřebiště, zemnice, studny a malého výrobního areálu, včetně další části naučné stezky) právě probíhá v letech 2002 – 03 za finanční podpory Evropské unie prostřednictvím fondu CBC – Phare 1999. Vzhledem k organizační, ale i finanční náročnosti projektu, byl celý projekt rozdělen do několika etap, jejichž realizace byla naplánována na několik let. Jednotlivé součásti muzea v přírodě jsou patrné z **obr. 2**.

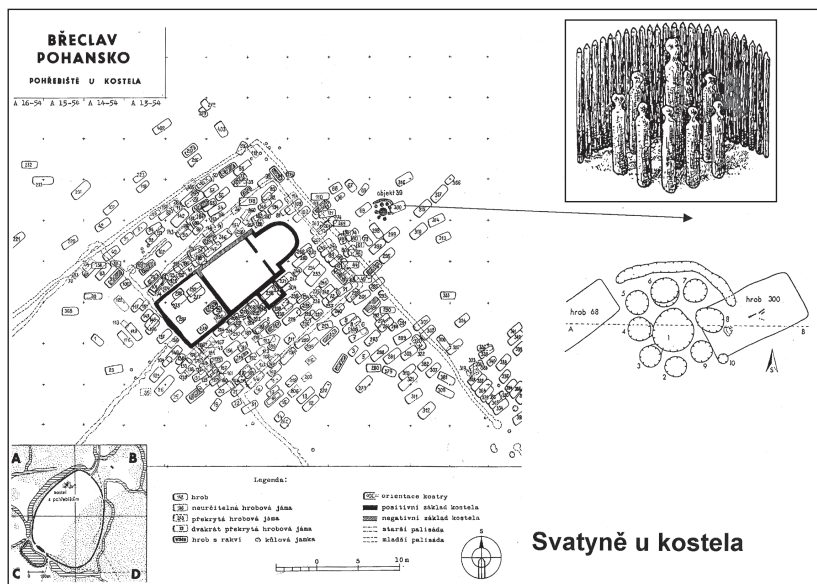
Muzeum v přírodě tak bude dokumentovat nejdůležitější období vývoje regionu:

1. počátky Slovanů a období Velkomoravské říše (6. – 10. stol.)
2. působení Lichtenštejnů a jejich krajinotvornou činnost (poč. 19. stol.)
3. pohraniční opevnění ze 30. let a železnou oponu z 50. – 80. let 20. stol.

Cíle projektu

Stanovené cíle projektu jsou:

1. sdělnou formou přiblížit návštěvníkům areálu život našich slovanských předků rekonstrukcemi starobylých staveb a dalších činností
2. připomenout novodobou historii Československa rekonstrukcemi bunkrů a železné opony
3. vytvořit z areálu pro občany z blízkého i vzdálenějšího okolí odpočinkovou oblast, kde se mohou konat zajímavé kulturní a vzdělávací akce

Obr. 3 Kultovní areál u kostela (obj. 39). ■ The cult area near church (feature 39). ■ Kultusgelände an der Kirche (Obj.39). ■

4. využít areál místními dětskými organizacemi pro aktivní pobyt v přírodě
5. využít areál pro cíle pedagogické, didaktické a vědecké
6. ověřit experimentální formou poznatky získané archeologickým výzkumem hradiska
7. publikovat výsledky experimentů v odborném a populárně-vědeckém tisku
8. dotvořit přitažlivou formou romantického anglického parku tento významný přírodní a historický areál
9. cílem je též posílení turistického ruchu v této části jižní Moravy

Koncepce tvorby areálu

Plánované vybudování muzea v přírodě a experimentální archeologické osady přispěje jak ke zvýšení kvality životního prostředí, tak k vytvoření předpokladů pro rozvoj archeologického experimentu na Moravě. O vhodnosti a užitečnosti tvorby „archeoparků“ dnes již panuje v odborné veřejnosti téměř shoda – viz např. příspěvek M. Bureše zde. Tyto útvary plní funkci nejen krajinotvornou, ale i funkci všeobecně osvětovou, popularizační a vědeckou. V neposlední řadě mohou přispět ke zvýšení turistického ruchu v dané oblasti, což je rovněž žádoucí i z ekonomického hlediska pro rozvoj regionu.

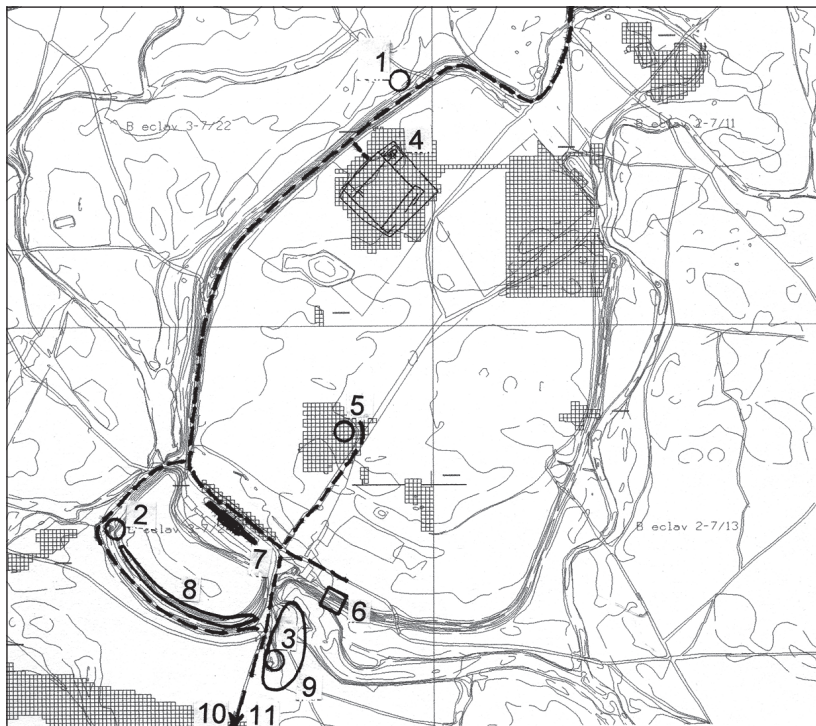
Navržené muzeum v přírodě bude mít charakter romantického anglického parku a bude tak pokračovat v krajinotvorbě zahájené již na počátku 19. století – empírový zámek, základny raně křesťanského kostela, rybník, arboretum, pohanská svatyně, rekonstrukce starobylé hradby, několika dalších drobných staveb atd. Nové objekty v parku se tedy přirozeným způsobem začlení do přírodního prostředí okolních lužních lesů a dotvoří jej - a to

nejen použitými výhradně přírodními materiály, ale i celkovou vizuální skromností a nenápadností. Z hlediska krajinářského i ekonomického je skromnost v našem případě i nutností, neboť rozsáhlejší archeopark by mohl narazit na svou finanční udržitelnost, navíc by v konečném důsledku neplnil funkci vědeckou, popularizační a rekreační, nýbrž nutně i funkci výrazně výdělečnou, což není v tomto přírodním areálu příliš žádoucí.

Několik poznámek k rekonstrukci kultovního areálu (obj. 28)

V blízkosti budoucího kostela stál původně první kultovní objekt (obj. 39 – **obr. 3**), který ztratil svoji funkci v souvislosti se stavbou kostela. Rovněž kostel ztratil svoji sakrální funkci, když na počátku 10. st. zanikla Velkomoravská říše. Pohanství však zřejmě bylo v místním obyvatelstvu hluboce zakořeněno. A tak bylo nedaleko bývalého kostela zřízeno, a tedy vlastně obnoveno, malé pohanské kultovní místo (obj. 28 – **obr. 4**) (*Macháček – Pleterští 2000*).

Je jasné, že vlastní vzhled původního objektu nejsme schopni určit, avšak alespoň hmotou se rekonstrukce pravděpodobně blíží původnímu objektu, který zřejmě plnil kromě funkce kultovní i funkci kalendářní (viz příspěvek R. Rajchla zde). Autory rekonstrukce jsou Jiří Macháček a Tomáš Prokůpek, realizaci provedl Patrik Vlček. Umělecké ztvárnění objektu složeného z jednoho hlavního idolu (v. 2,5 m od povrchu), osmi vedlejších idolů (v. 2 m) a palisády z 24 menších kmenů (v. 1,5 m) trvalo ve třech lidech cca 1 měsíc - a to pouze za použití seker a dlát.

Obr. 2 Plán projektovaného muzea v přírodě (čárkovaně – prohlídková trasa, **1-3** rekonstrukce tří bunkrů („řopíků“) z let 1937/38, **4** stavební úprava velkomoravského kostela a malý náznak palisádového opevnění velmožského dvorce, **5** rekonstrukce staroslovanské svatyně, pohřebiště, studny, zemnice a výrobního okrsku, **6** rekonstrukce části velkomoravského valu a konzervace archeologického výzkumu, **7** empírový lovecký zámček s archeologickou expozicí, **8** galerie nad rybníčkem, **9** arboretum, **10-11** naučná stezka (příroda, rekonstrukce části železné opony se strážní věží / rozhlednou). ■

Plan of the proposed open-air museum (dash line – path, **1-3** reconstruction of three concrete shelters from 1937/38, **4** foundation of the Great Moravia church and partial reconstruction of the palisade fortification of the Great Moravia farmstead, **5** reconstruction of the Slavonic cult area, cemetery, well, Grubenhaus, workshop area, **6** reconstruction of the part of the Great Moravia wall and conservation of the archaeological excavations, **7** Empire style country house with archaeological exposition, **8** gallery in nature, **9** arboretum, **10-11** path (nature, reconstruction of the iron curtain with a watchtower / outlook-tower). ■

Plan des Naturmuseum-Projektes (strichbezeichnet – Besichtigungsweg, **1-3** Rekonstruktion dreier Bunker aus den Jahren 1937-1938, **4** Baubearbeitung der grossmährischen Kirche und eine kleine Andeutung der Palisadenbefestigung eines Magnatengehöftes, **5** Rekonstruktion der altslawischen Tempelstelle, der Grabstätte, des Brunnens, des Grubenwohnhauses und Produktionsgeländes, **6** Rekonstruktion eines Teiles des grossmährischen Walls und Konservierung der archäologischen Forschung, **7** Empirejagdschloss mit der archäologischen Exposition, **8** Galerie oberhalb des kleinen Teiches, **9** Arboretum, **10-11** Lehrpfad (Natur, Rekonstruktion eines Teiles des eisernen Vorhangs mit Wachturm/Aussichtsturm). ■

Idoly byly usazeny do země do hloubky cca 1 m (stejně jako průměrná hloubka kůlových jamek) bez použití betonu, avšak spodky idolů byly natřeny konzervačním roztokem z polystyrénu, jenž byl rozpuštěn v toluenu. Rekonstrukce svatyně byla provedena na původním místě - a to z důvodů autenticity, neboť po celé řadě diskusí jsme dospěli k závěru, že archeologickým výzkumem byl již objekt poničen. V těsné blízkosti objektu probíhá rekonstrukce zemnice - opět na původním místě. Časový vztah obou objektů však není jasný. Pohřebiště bude rekonstruováno z rozpuštěných kmenů - a to na místech původních hrobů. V blízkosti objektu budou umístěny sochařsky zpracované dubové kmeny - a to na místech hlavních slunečních směrů (rovnodennost a slunovraty), které budou znázorňovat kalendářní význam objektu.

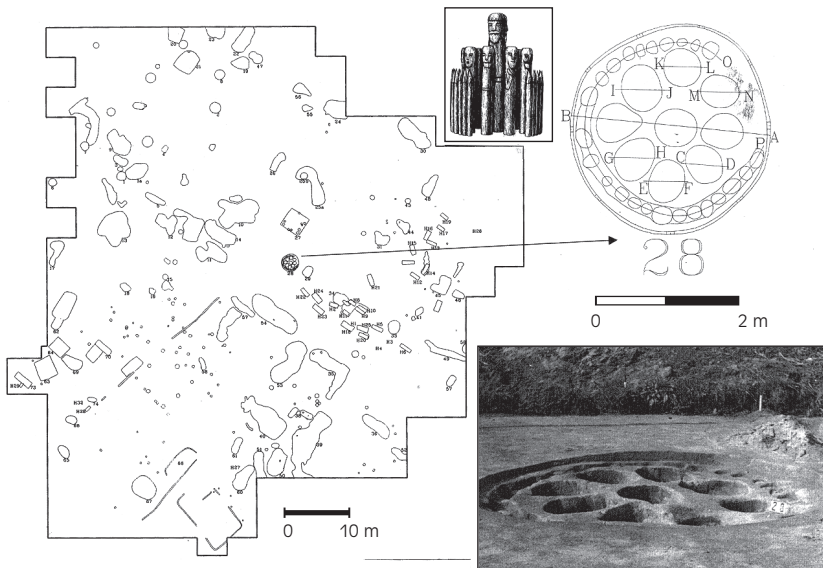

Obr. 5 Soliterní dub s čapím hnízdem (foto J. Červenka). ■ A solitary oak with a stork nest. ■ Eine solitäre Eiche mit dem Storchnest. ■

Literatura

Macháček, J. 2002: Břeclav Pohansko. Sídlištní aglomerace v Lesní školce. Digitální katalog archeologických pramenů. Brno 2002

Macháček, J. - Pleterksi, A. 2000: Altslawische Kultstrukturen in Pohansko bei Břeclav (Tschechische Republik), Studia mythologica Slavica III, 9 – 22

Obr. 4 Rekonstruovaný kultovní areál (obj. 28). ■ The reconstructed cult area (feature 28). ■ Das rekonstruierte Kultusgelände (Obj.28). ■

Obr. 6 Rekonstrukce jednoho z bunkrů z let 1937/38. ■ Reconstruction of the concret shelter from 1937/38. ■ Rekonstruktion eines Betonbunkers aus den Jahren 1937-1938. ■

Summary

The Project of an Open-air Museum, Pohansko u Břeclavi

The employees of the newly founded Town Museum and Gallery of Břeclav have been looking for new ways of presenting research in the area of Pohansko to the wider public. The years 1995 - 1998 saw a reconstruction of an Empire style country house. In July 1998 a new archaeological exposition was opened. Finally, in the year 2000 part of a path with information boards was built. To continue these activities of an open-air museum project was prepared for 2001.

The first stage of it (reconstruction of a temple, cemetery, Grubenhaus, well, workshop area and another part of the path) is taking place during the 2002 - 2003 years with the financial support of EU. The proposed open-air museum will be designed as a romantic English style park and in that way it will continue the landscaping which began at the beginning of the 19th century - the Empire style country house, foundations of an early Christian church, pond, arboretum, pagan temple, reconstruction of ancient walls, several other smaller structures etc.

New structures in the park will be amalgamated with the natural environment and the surrounding flood woods and compliment it - not only in the materials used but also with its modesty.

Projekt – Freilichtmuseum Pohansko bei Břeclav

Auf Grund der Gelände- und theoretischen Erforschungen im Pohansko-Gebiet begannen die Spezialisten aus dem neugegründeten Stadtmuseum und Galerie Břeclav vor einigen Jahren über die Präsentation der Ergebnisse vor der breitesten Öffentlichkeit nachzudenken. Zwischen den Jahren 1995 und 1998 wurde das Empirejagdschloss baurekonstruiert, im Juli 1998 ist die neue archäologische Exposition geöffnet worden und endlich im Jahre 2000 ist ein Teil des Lehrpfades vorbereitet worden. Als Fortsetzung ist ein Projekt des Freilichtmuseums im Jahre 2001 vorbereitet worden, dessen erste Realisationsetappe (Rekonstruktion der Tempel, Grabstätte, des Grubenwohnhauses, Brunnens und eines kleinen Produktionsgeländes einschliesslich Verlängerung des Lehrpfades) verläuft in Jahren 2002-2003 mit der finanziellen Unterstützung der Europäischen Union mittels CBC-Phase 1999 Fonds. Das vorgeschlagte Naturmuseum wird das Gepräge einer romantischen englischen Parkanlage haben und so soll es die Landesschöpfung fortsetzen, die schon am Anfang des 19. Jahrhunderts begann – Empireschloss, Gründe einer frühchristlichen Kirche, Teich, Arboretum, heidnischer Tempel, Rekonstruktion der altertümlichen Mauer und weiterer Bauten usw. So sollen neue Objekte im Park durch natürliche Weise in die Natur naher Auenwälder eingegliedert werden, gebend diesem Milieu eine endgültige Form – nicht nur mit benutzten Naturmaterialien, aber auch mit der gesamten visuellen Bescheidenheit und Unauffälligkeit.